

Салмінський Д. В., здобувач ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ РИНОК: ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Досліджуються теоретичні та практичні аспекти функціонування та розвитку світового валютного ринку в умовах економічного глобалізму, зокрема такої його складової, як ринку «Forex».

Ключові слова: ринок «Forex», світовий валютний ринок, глобалізація, ринок операцій «аут-райт», ринок операцій «спот», ринок форвардних операцій, ринок операцій «своп», ринок опціонів.

Salmynskyi D. V., graduate student, Kyiv national economic university Vadym Hetman name

INTERNATIONAL CURRENCY MARKET: FEATURES AND MECHANISMS OF FUNCTIONING ON THE MODERN STAGE

In the article the theoretical and practical aspects of functioning and world currency market development are investigated in the conditions in economic globalization, particular such his constituent, as to the «Forex» market.

Keywords: market of «Forex», world currency market, globalization, market of operations «outright», market of operations «spot», market of forward operations, market of operations «swapfile», market of options.

Салминский Д. В., соискатель ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ВАЛЮТНЫЙ РЫНОК: ОСОБЕННОСТИ И МЕХАНИЗМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Исследуются теоретические и практические аспекты функционирования и развития мирового валютного рынка в условиях экономического глобализма, в частности такой его составляющей, как рынка «Forex».

Ключевые слова: рынок «Forex», мировой валютный рынок, глобалізація, рынок операцій «аут-райт», рынок операцій «спот», рынок форвардних операцій, рынок операцій «своп», рынок опціонов.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та розвитку інтеграційних процесів відбувається перерозподіл ресурсної, технологічної та фінансової бази виробництва між окремими державами. У результаті цього процесу виграють ті країни, які зробили свою економіку привабливою для іноземних виробників та інвесторів. Світовий валютний ринок надає можливість залучення значних за обсягом фінансових ресурсів, що набуває особливого значення для країн, що розвиваються, в умовах нестачі внутрішніх фінансових ресурсів або недостатнього розвитку внутрішнього фінансового ринку, що обмежує його ліквідність.

Світовий валютний ринок виступає своєрідним посередником між тими країнами, що достатньо швидко розвиваються та можуть легко знайти використання новим фінансовим ресурсам, та регіонами із статичним розвитком або зменшенням активності, що мають кошти, але не можуть достатньо ефективно використати їх на національному рівні. У результаті країни з надлишком коштів отримують можливість укласти їх та отримати прибуток, а країни з нестачею коштів – залучити необхідні кошти на вигідних умовах. Таким чином, актуальність досліджень у сфері розвитку світового валютного ринку на сьогодні важко перебільшити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі велика увага приділяється проблемам формування світового валютного ринку. Вагомий внесок у дослідження значених питань внесли такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Л. Ауерхаймер [9], Е. А. Баринов [1], Д. Вайс [8], В. Н. Лиховидов [3], А. О'Саліван [7], І. Н. Платонова [2], О. І. Соскін [5], А. І. Стьопчкін [6], С. Шефрін [7] та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Критичний аналіз праць іноземних та вітчизняних дослідників дозволяє зробити висновок про недостатнє висвітлення деяких аспектів окресленої проблематики, пов'язаних в першу чергу із дослідженням новітніх тенденцій розвитку світового валютного ринку в умовах економічного глобалізму.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних положень та аналізі сучасних особливостей й тенденцій розвитку світового валютного ринку, а також в розробці практичних рекомендацій щодо перспектив розвитку світового валютного ринку в умовах економічного глобалізму.

Виклад основного матеріалу. Сучасне світове господарство відрізняється інтенсифікацією процесів глобалізаційних соціальних, економічних та фінансових відносин. У цих умовах найбільш інтенсивно розвивається фінансовий сектор, складовою якого є міжнародний валютний ринок.

Збільшивши простір і глибину фінансових ринків, глобалізація призвела до загострення конкуренції на світовому ринку капіталу та збільшення ролі валютного регулювання з метою досягнення сталого розвитку національних економік [2]. Це зумовило необхідність вирішення актуальних проблем з регулювання процесу інтеграції національних економічних систем у світове господарство через використання інструментарію міжнародного валютного ринку.

Сучасний міжнародний валютний ринок – це багатогранна цілісна структура, яка заснована на засадах біржового та позабіржового ринків [1]. Згідно з економічною теорією біржовим ринком вважається торгівля валютою на спеціально організованих валютних біржових платформах. На позабіржовому ринку торгівля ведеться в основному між комерційними банками.

Світовий валютний ринок є найбільшим фінансовим ринком світу і посідає важливе місце в забезпеченні взаємодії між складовими фінансового ринку.

Особливість цього ринку полягає в тому, що він:

- нематеріальний;
- не має конкретного місцезнаходження, єдиного центру;
- механізм його функціонування – обмін валюти однієї країни на валюту іншої країни;
- існує цілковита свобода моментального відкриття чи закриття будь-якої позиції, можливість 24 години на добу в режимі online;
- є міжбанківським ринком;
- має гнучку систему організацій торгівлі та гнучку стратегію оплати за укладення угоди;
- є одним з найліквідніших ринків завдяки можливості робити на ньому з різними валютами;
- завдяки процесу телекомунікації й інформатики є глобальним, тобто розгорнутим у масштабі всього світу [5].

Сучасний міжнародний валютний ринок можна визначити як систему стійких економічних і організаційних відносин між учасниками міжнародних розрахунків з приводу не тільки валютних операцій, а й зовнішньої торгівлі, надання послуг, здійснення інвестицій та інших видів діяльності, які вимагають обміну і використання різних іноземних валют. Таким чином, валютний ринок охоплює також операції зі страхування валютних ризиків, диверсифікації валютних резервів і переміщення валютної ліквідності, різні заходи валютного втручання, що притаманне ринку «Forex» [6].

До головних функцій міжнародного валютного ринку можна віднести:

- забезпечення виконання міжнародних розрахунків;
- забезпечення ефективного функціонування світових кредитних та фінансових ринків;
- визначення валютних курсів;
- страхування валютних та кредитних ризиків;
- отримання спекулятивного прибутку учасниками ринку у вигляді різниці курсів валют;
- диверсифікація валютних резервів банків, підприємств, держав;
- регулювання економіки [3].

Один раз на три роки у квітні (з 1989 року) Банк міжнародних розрахунків проводить огляд міжнародного валютного ринку та ринку деривативів [4]. Останні дослідження показали безпрецедентне зростання обсягів торгівлі на міжнародному валютному ринку, тобто «Forex» ринок став найбільшим за обсягом ринком – його середньоденний оборот у квітні 2013 року становив 4 трильйони доларів США, що на 20% більше порівняно з квітнем 2010

року (рис. 1). Відновленню обсягів міжнародного валютного ринку після світової фінансової кризи сприяли: зростання світової економіки, розвиток електронної торгівлі, широкий доступ до торгових систем і як наслідок – збільшення кількості учасників ринку. А період з 2008 р. по 2010 р. продемонстрував здатність учасників ринку до швидкої адаптації. Зростання обсягів ринку в цей період стимулював пошук інвесторами альтернативи вкладенням на фондових ринках, оскільки ринок «Forex» став і залишається найліквіднішим [9].

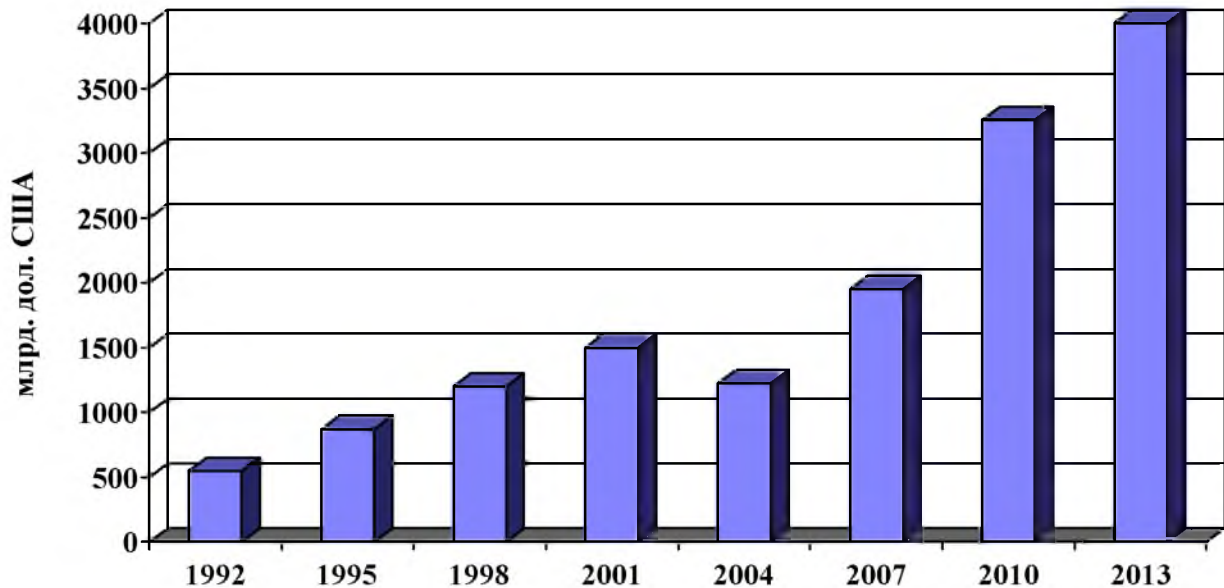

Рис. 1. Середньоденні обороти міжнародного валютного ринку (джерело: побудовано за даними [10]).

Міжнародний валютний ринок («Forex») має наступні сегменти: ринок операцій «аутрайт», ринок операцій «спот», ринок форвардних операцій, ринок операцій «своп» та ринок опціонів [7].

Ринок операцій «аутрайт» – це ринок, на якому здійснюються купівля (або продаж) іноземної валюти на термін за курсом, який зафіксовано в момент укладання угоди. Розвиненого ринку з операцій «аутрайт» між банками немає.

Ринок операцій «спот» – це ринок, на якому здійснюються операції поточного, негайного (або касового) обміну валютами між двома країнами. Дві сторони домовляються про обмін банківськими депозитами та здійснюють угоду на другий робочий день з дня її укладання за курсом, зафіксованим на момент укладання угоди [8].

Ринок форвардних операцій – це ринок, на якому здійснюються термінові валютні операції з іноземною валютою. Термінові (форвардні) угоди – це контракти, за якими дві сторони домовляються про доставку домовленої кількості валюти через певний строк після укладання угоди за курсом, зафіксованим у момент її укладання. Форвардні угоди укладаються поза біржею і є обов’язковими для виконання, на відмінну від ф’ючерсів та опціонів.

Ринок операцій «своп» – це ринок, на якому здійснюється валютна операція, що поєднує купівлю або продаж: валюти на умовах «спот» з одночасним продажем (або купівлею) тієї ж валюти на певний строк на умовах «форвард», тобто здійснюється комбінація двох протилежних конверсійних угод на однакові суми, але з різними датами валютування.

Ринок опціонів – це ринок, на якому здійснюється контракт, що дає право (але не зобов’язання) одному з учасників операцій купити або продати певну кількість іноземної валюти за фіксованою ціною (називається страйковою ціною, або ціною виконання опціону) протягом певного періоду, тоді як інший учасник за грошову премію зобов’язується у разі необхідності забезпечити реалізацію цього права, будучи готовим продати або купити іноземну валюту за певною договірною ціною [5].

Головними суб'єктами, які функціонують на міжнародному валютному ринку, є національні фінансові організації та установи (уряд, центральні банки та інші), міжнародні та регіональні кредитно-фінансові установи та великі транснаціональні банки, через які здійснюється обмін валют для: експортерів та імпортерів, страхових та пенсійних фондів, хеджування дилінговий центрів і приватних інвесторів, власних спекулятивних операцій на ринку «Forex».

На сучасному ринку «Forex» головні позиції займають великі фінансові інститути, які здатні стабільно здійснювати значну кількість операцій з іноземною валютою. Проте впровадження інноваційних технологій дещо змінило коло учасників ринку – помітну роль на ньому почали відігравати приватні торговці та хедж-фонди.

Зростання обороту валютного ринку в 2013 році пов'язане зі збільшенням торгової активності «фінансових інститутів» (ця категорія включає в себе банки, хедж-фонди, пенсійні фонди, взаємні фонди, страхові компанії та центральні банки).

Оборот у категорії «фінансові інститути» зріс на 42%, досягнувши 1 900 млрд. доларів США у квітні 2013 року порівняно з 1 300 млрд. дол. США в квітні 2010 року. Як зазначено вище, зростання обсягів «Forex» ринку у 2013 році відбулося в результаті збільшення обсягів спот-операцій, які також значно збільшилися завдяки зростанню активності саме фінансових установ.

Оскільки основними учасниками ринку в категорії контрагентів «фінансові установи» є банки, то вони й концентрують торгові обороти валютою у своїх руках. Тут лідерами є Дойче банк (Deutsche bank) та Швейцарський об'єднаний банк (Union Bank Swiss (UBS)), які разом володіють близько 40% ринку. Основними умовами ефективною діяльності на ринку «Forex» є кількість та обсяг валютних операцій, тоді як різниця між курсом купівлі та продажу валюти не має принципового значення, що є наслідком триваючої консолідації та жорсткої конкуренції.

Таблиця 1
Частка контрагентів на міжнародному валютному ринку в розрізі фінансових інструментів

Інструменти валютного ринку/контрагенти	2001	2004	2007	2010	2013
Спот-угоди					
Дилери	61	56	49	42	35
Фінансові інститути	21	29	34	39	51
Фінансові установи	18	15	17	18	15
Форварди аутрайт:					
Дилери	38	40	35	27	24
Фінансові інститути	27	31	38	44	54
Фінансові установи	35	29	27	30	23
Свопи ФОРЕКС:					
Дилери	70	64	60	46	47
Фінансові інститути	17	27	31	40	43
Фінансові установи	13	9	9	14	10
Валютні свопи:					
Дилери	55	53	58	39	47
Фінансові інститути	23	21	23	41	45
Фінансові установи	22	25	14	20	8
Валютні опціони та інші продукти:					
Дилери	55	47	41	29	29
Фінансові інститути	20	26	37	43	55
Фінансові установи	24	27	18	28	16

Джерело: побудовано за даними [10].

Функціонування міжнародного валютного ринку завжди базувалося на ліквідності й прозорості ціноутворення. Ринок «Forex» сьогодні характеризується найбільшим обсягом операцій та гнучкістю форм угод, а також різноманітністю контрагентів. Він продемонстрував свою здатність до адаптації, що дало змогу використовувати численні фінансові інструменти

незалежно від валютної політики промислово розвинутих країн, тобто останнім часом цей ринок надав більшу свободу дій своїм учасникам.

Аналіз ситуації на «Fogex» ринку свідчить, що структурна перебудова охопила всі його сегменти. Відбувається зміщення центру ваги з одних видів фінансових інструментів на інші, зменшується частка долара США й поступово збільшуються частки валют країн, що розвиваються, трансформуються механізми ведення торгівлі на ринку, розширюється коло його учасників. Оскільки «Fogex» ринок надалі залишається найліквіднішим, то й обсяги операцій на ньому надалі зростатимуть. Однією з основних структурних змін на ринку «Fogex» стало застосування електронних торгових систем. Найбільший обсяг торгів зосереджено на двох системах: Рейтер (Reuters) та Електронній брокерській системі (Electronic Broking System (EBS)). Поряд з ними провідні позиції починає займати Інтернет. Розширення торгових систем і автоматизація торгівлі між банками та їх клієнтами безпосередньо привели і, ймовірно, приведитимуть і надалі до переорієнтації ринку з міжбанківських на клієнтські угоди.

Незважаючи на всі позитивні зміни, майбутні проблеми функціонування ринку «Fogex» будуть пов'язані зі здатністю його учасників орієнтуватися у швидкозмінному середовищі. Перш за все йдеться про банки, які повинні забезпечувати свою платоспроможність і рентабельність у світі, де ризики примножуються й диверсифікуються. Особливо важливо, щоб уряди країн передусім намагалися уникати будь-якого порушення конкуренції в інтеграційному середовищі валютних ринків.

Висновки. Сучасний міжнародний валютний ринок – це багатогранна цілісна структура, яка заснована на засадах біржового та позабіржового ринків. Згідно з економічною теорією біржовим ринком вважається торгівля валютою на спеціально організованих валютних біржових платформах. На позабіржовому ринку торгівля ведеться в основному між комерційними банками.

Головне призначення світового валютного ринку – забезпечення доступу до фінансових ресурсів і міжнародних проектів. Основними функціями світового валютного ринку є: забезпечення процесів інвестування; забезпечення міжнародної ліквідності; імітація високоліквідних фінансових інструментів; формування ринкових цін на окремі види фінансових активів, враховуючи кон'юнктуру ринку.

Література

1. Барінов Э. А. Валютные рынки и валютные операции / Э.А.Барінов. – М.: Анкил, 2010 – 315 с.
2. Валютный рынок и валютное регулирование / Под ред. Платоновой И.Н. – М.: БЭК, 2008. – 286 с.
3. Лиховидов В.Н. Фундаментальный анализ мировых валютных рынков / В.Н.Лиховидов. – М., 2011. – 90 с.
4. Офіційний веб-сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org>
5. Соскін О.І. Міжнародні фінанси : навч.-метод. посібн. / О.І. Соскін. – К.: Національна академія управління, 2011. – 300 с.
6. Стьопочкин А.І. Міжнародний валютний ринок як інструмент економічної інтеграції [Електронний ресурс] / А.І. Стьопочкин. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/SOC_Gum/VDU_Ekon/2011_2SV/tom2/341.pdf
7. Arthur O' Sullivan. Economics: Principles in action / Arthur O' Sullivan, Steven M. Sheffrin – Upper Saddle River, New Jersey 07458: Pearson Prentice Hall, 2003. – 551 p.
8. Financial Instruments : Equities, Debt, Derivatives, and Alternative Investments David M. Weiss – Penguin Group US, on 23 July, 2013. – 384 p.
9. International Financial Markets the Challenge of Globalization. / Edited by Leonardo Auernheimer. – 2003. – 336 p.
10. Triennial Central Bank surveys foreign exchange and derivatives market activity in April 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bis.org.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2013 р.